

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

ПЛЕКАН УЛЯНА МИХАЙЛІВНА

УДК 005.35:658

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО
ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ
ПРИЛАДОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Панухник Олена Віталіївна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економіки та фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ігнатенко Микола Миколайович,
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економіки підприємств

кандидат економічних наук
Мостенська Тетяна Геннадіївна,
Національний університет біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту

Захист дисертації відбудеться 25 липня 2018 р. о 13⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розіслано 25 червня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
Д 58.052.05

Л. М. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально відповідальна поведінка суб'єктів господарювання є запорукою гідного рівня життя населення, процвітання бізнес-структур та ефективного функціонування ринкової економіки. Загальносвітовою тенденцією сучасності є визнання значущості управління соціально відповідальною діяльністю (СВД) підприємств та тих інституцій, які з ними співпрацюють і впливають на стан розвитку суспільства в цілому. Усвідомлення того, що вирішення проблеми стійкого розвитку підприємств потребує розв'язання багатокритеріального завдання становлення соціального суспільства, надає нового бачення феномену соціальної відповідальності як перспективної концепції управління, що відображає процеси глобалізації, соціалізації, інтелектуалізації, інноваційності приладобудівної галузі України.

Для розвитку концепції соціальної відповідальності значний внесок зробили вітчизняні науковці: Б. М. Андрушків, Т. С. Антошко, О. Ю. Березіна, Н. В. Возницька, І. С. Гуцал, О. А. Грішнова, Л. А. Грицина, Т. Г. Дудар, О. О. Зеленко, М. М. Ігнатенко, Н. Б. Кирич, Н. Ю. Мариненко, Т. Г. Мостенська, О. В. Панухник, С. Є. Хрупович. Серед напрацювань зарубіжних науковців варто виділити праці: Г. Боуена, А. Керолла, Е. Карнегі, Ф. Котлера, Е. Лептона, та інших. Проблеми, пов'язані з моніторингом та методами оцінки рівня соціально відповідальних заходів, досліджені у працях О. В. Ворони, І. В. Жиглея, О. В. Черних та інших.

Однак, питання стосовно особливостей формування концепції соціальної відповідальності за галузями економіки, зокрема, у приладобудуванні, залишаються невирішеними. Поряд з цим, потребують подальших досліджень питання нормативного забезпечення та розробки практичних рекомендацій щодо впровадження механізму управління СВД підприємств приладобудування.

Недостатня розробленість зазначених питань, їх актуальність та практичне значення обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя у межах науково-дослідних тем: «Розробка теоретичних та методичних положень стратегії активізації конкурентного потенціалу національної економіки» (номер державної реєстрації 0114U001310), де автором описано модель процесу управління СВД підприємств, а також «Нарощування фінансово-економічного потенціалу суб'єктів економічних відносин як основа поступального розвитку територіально-господарських систем» (номер державної реєстрації 0118U003481), де автором запропоновано організаційні моделі управління підприємствами приладобудування у частині їх СВД.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних положень і розроблення науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити існуючі підходи до сутності та завдання СВД підприємств для визначення її місця й ролі в загальній системі управління підприємством;
- виявити особливості механізму управління СВД підприємств з урахуванням специфіки галузі приладобудування України;
- визначити методичні основи управління СВД підприємств для забезпечення реалізації основних завдань механізму управління СВД підприємств;
- узагальнити зарубіжний досвід управління СВД підприємств з метою вироблення наукових підходів щодо можливих напрямів імплементації цього досвіду в Україні і, зокрема, в галузі приладобудування;
- дослідити сучасні тенденції розвитку приладобудівної галузі України для виявлення взаємозв'язків СВД підприємств та його середовища;
- здійснити аналіз практики СВД підприємств приладобудування шляхом їхнього структурування, що сприятиме окресленню проблем, які перешкоджають ефективному здійсненню СВД;
- запропонувати організаційно-функціональну модель управління СВД підприємств приладобудування як передумову визначення аспектів інтеграції СВД у систему управління приладобудівним підприємством;
- удосконалити інформаційно-методичну підсистему управління СВД підприємств приладобудування для ефективного інформування стейкхолдерів про соціальні ініціативи;
- удосконалити стратегічний підхід до управління СВД підприємств приладобудування з метою врахування соціальної сфери діяльності в процесі формування стратегічного плану розвитку підприємства, що сприятиме покращенню його економічного та соціального стану;
- запропонувати програмно-цільові підходи до вдосконалення механізму управління СВД підприємств приладобудування для визначення напрямів удосконалення соціальної сфери діяльності в сучасних умовах господарювання.

Об'єктом дослідження є процес управління розвитком соціально відповідальної діяльності підприємств приладобудування.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти удосконалення механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань, поставлених у дослідженні, використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: *системно-структурний аналіз і синтез* – при здійсненні оцінки здійснення соціальної відповідальності (підрозділ 2.2), *методи теоретичного узагальнення* – для окреслення тенденцій розвитку приладобудівної галузі (підрозділ 2.1), *маркетинговий аналіз* – для виявлення істотних питань соціально-відповідального маркетингу (підрозділ 3.3), *системний підхід* – для з'ясування сутності механізму управління СВД (підрозділи 1.2, 2.1), *абстрактно-логічний* – для узагальнення теоретичних положень, формування висновків та пропозицій (підрозділи 1.2, 2.2), *економіко-математичні* – для побудови моделі формування СВД підприємства, проведення оцінки СВД (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3), *статистичні* – для визначення конкурентоспроможності галузі приладобудування (підрозділ 2.1), *кореляційного аналізу* – вимірювання тісноти

кореляційного зв'язку між групами ознак (підрозділ 3.1), *метод діалектичного пізнання* – для визначення характеристик механізму управління СВД підприємств (підрозділи 1.1, 2.2), *графічний і табличний методи* – для наочного представлення результатів проведеного дослідження (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, матеріали періодичних видань, монографії зарубіжних і вітчизняних учених, офіційні матеріали Державної служби статистики України, документи міжнародних організацій, звітно-статистичні дані приладобудівних підприємств, результати власних досліджень і розрахунки автора тощо.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у розробці теоретико-методичних і прикладних основ удосконалення механізму управління СВД підприємств приладобудування. Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

– розроблено концептуальну модель механізму управління СВД підприємств приладобудування, що містить системоутворюючі компоненти – економічну, організаційну, мотиваційну та нормативно-правову; відображає критерії якісної оцінки СВД; передбачає використання чотирьох основних блоків вимірників СВД: фінансово-економічна відповідальність, відносини з зацікавленими, інформаційна відповідальність, екологічна відповідальність, що дає можливість точніше розкрити напрями розвитку СВД підприємств галузі приладобудування;

удосконалено:

– організаційні моделі управління підприємствами приладобудування в частині їх соціальної відповідальності, які, на відміну від існуючих, враховують домінуючі характеристики соціально відповідальної поведінки підприємств – захисну, адаптаційну, стратегічну та соціально спрямовану;

– алгоритм процесу моніторингу даних та його базові засади у процесі планування СВД підприємств приладобудування, що, на відміну від існуючих, орієнтований на вторинні вимірники СВД та їх коректність для прийняття обґрунтованих управлінських рішень; запропоновано структурно-логічну послідовність визначення вимірників управління СВД підприємств приладобудування, що дозволило встановити причинно-наслідкові зв'язки окремих аспектів управління і забезпечити вплив на показники СВД підприємств приладобудування;

– економіко-математичне забезпечення механізму управління СВД підприємств приладобудування, що, на відміну від існуючих інструментів управління, включає: оптимізацію стратегічного підходу до управління фінансово-економічної сфери СВД підприємств приладобудування за допомогою модуля «Багатовимірні адаптивні сплайни» (MARSpline) з урахуванням альтернативних рішень щодо досягнення очікуваного рівня фінансової спроможності підприємства приладобудування реалізовувати соціальні ініціативи; економіко-математичну модель дослідження СВД підприємства приладобудування, що надає можливість визначити оптимальний склад соціальних ініціатив та здійснювати порівняльний аналіз у часі для удосконалення управління СВД підприємств приладобудування; метод кореляційного аналізу, що дозволить виявити латентні чинники, які впливають на розвиток внутрішньої СВД підприємств приладобудування;

дістали подальший розвиток:

– трактування дефініції «управління соціально відповідальною діяльністю» як виду управління, здатного до адаптації і біфуркації у мінливих умовах зовнішнього середовища, що використовує ефективні комплексні управлінські методи, спрямовані на підтримку сталого розвитку підприємства за допомогою реалізації соціальних дій. Дане визначення, на відміну від інших, враховує той факт, що реалізація соціальних дій підприємством залежать від налагодженої роботи системи управління і висвітлює взаємозалежність управління СВД із зовнішнім середовищем;

– групування ключових зацікавлених сторін СВД підприємства на основі їх приналежності до рівнів здійснення СВД. Деталізація проявів зовнішньої соціальної активності підприємств на мега-, макро-, мезорівні забезпечить оптимізацію ранжування, що дасть змогу оперативно визначити рівень здійснення СВД для її забезпечення шляхом прийняття відповідних управлінських рішень;

– підходи щодо ідентифікації особливостей світових моделей соціальної відповідальності з метою визначення характеристик вітчизняної моделі соціальної відповідальності, що ґрунтується на застосуванні критерію пріоритетності у задоволенні інтересів основних стейкхолдерів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дисертаційної роботи можуть бути використані підприємствами приладобудування для розвитку соціальної складової їхньої діяльності та при розробці ефективного механізму управління СВД.

Результати дослідження знайшли впровадження у роботі ПАТ «Барський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 125/1 від 13.12.17 р.), ТОВ Заводу «Ремпобуттехніка» (довідка від 22.08.17 р. № 2208-02), ДНВП «Об'єднання Комунар» (довідка від 18.05.17 р. № 376/1), ТзОВ «Енерго-Спецмаш» (довідка від 28.04.17 р. № 19), КМП ПВФ «ІКАР» (довідка від 12.05.17 р. № 80), Тербовлянської міської ради (довідка від 14.03.18 р. № 02-26/239), при розробленні та викладанні дисциплін «Соціальна відповідальність» та «Основи наукових досліджень» для студентів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (довідка від 17 квітня 2018 р. № 2/28-918), Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи (довідка від 23 травня 2018 р. № 716) та Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин (довідка від 23 травня 2018 р. № 1246/18).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням. Представлені у дисертації наукові результати та наукова новизна відображені у наукових публікаціях отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, висновки і рекомендації апробовані в доповідях та одержали схвалення на 18 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (м. Дніпро, 2016 р.), «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м. Київ, 2016 р.), «Сучасна економіка: теорія і практика»

(м. Вінниця, 2017 р.), «Економічне зростання в епоху соціальних трансформацій» (м. Краматорськ, 2017 р.), «Сталий розвиток в умовах глобальних викликів» (м. Харків, 2017 р.), «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (м. Дніпро, 2017 р.), «Управлінські правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій» (м. Львів, 2017 р.), «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни» (м. Дніпро, 2017 р.), «Сучасні досягнення світової науки» (м. Моррісвілл, США, 2017 р.), «Підприємництво, бухгалтерський облік та фінанси: національні особливості та світові тенденції» (м. Київ, 2017 р.), «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2017 р.), «Сучасні інформаційні технології в економіці та управління підприємствами, програмами та проектами» (м. Харків, 2017 р.), «Сучасна наука: проблеми і перспективи» (м. Київ, 2017 р.), «Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: освітньо-наукові та виробничі засади» (м. Миколаїв, 2017 р.), «World Science in 2016: Results» (м. Моррісвілл, США, 2017 р.), «Національна економіка України в умовах європейської інтеграції» (м. Дніпро, 2017 р.), «Стратегія підприємства: підприємницький контекст» (м. Київ, 2017 р.), «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м. Тернопіль, 2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації опубліковані у 29 наукових працях (загальним обсягом 9,5 друк. арк.), з них: 10 статей у фахових виданнях (6,72 друк. арк., з них особисто автору належить 5,3 друк. арк.), 19 тез доповідей на науково-практичних конференціях (2,78 друк. арк., з них особисто автору належить 2,5 друк. арк.).

Структура і обсяг дисертації. Дисертація загальним обсягом 270 сторінок друкованого тексту складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 288 найменувань на 33 сторінках, 4 додатків на 56 сторінках. Основний текст роботи містить 30 таблиць, 30 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення та апробацію отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методичні аспекти управління соціально відповідальною діяльністю підприємств**» охарактеризовано зміст і завдання соціально відповідальної діяльності (СВД) підприємств; доведено об'єктивну необхідність управління СВД підприємств та подано сутнісну характеристику її механізму; розкрито її методичні основи та проаналізовано міжнародний досвід управління СВД підприємств.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців показав наявність традиційного групування соціальної відповідальності на внутрішню і зовнішню, при цьому наповнення останньої викликає дискусії серед науковців. У роботі здійснено розподіл стейкхолдерів на основі їх приналежності до рівнів здійснення СВД (табл. 1) та рекомендовано групувати вияви зовнішньої СВД з відображенням мега-, макро-, мезорівня.

Основні стейкхолдери різних рівнів здійснення СВД

Рівень СВД	Групи зацікавлених сторін
Мікрорівень	Працівники, акціонери, менеджери, власники, рада директорів
Мезорівень	Місцеві органи влади, місцева громада, профспілки, ділові партнери, місцеві некомерційні організації, споживачі
Макрорівень	Фінансово-кредитні установи, споживачі, ЗМІ, органи державного управління; некомерційні організації
Мегарівень	Іноземні інвестори, міжнародні організації

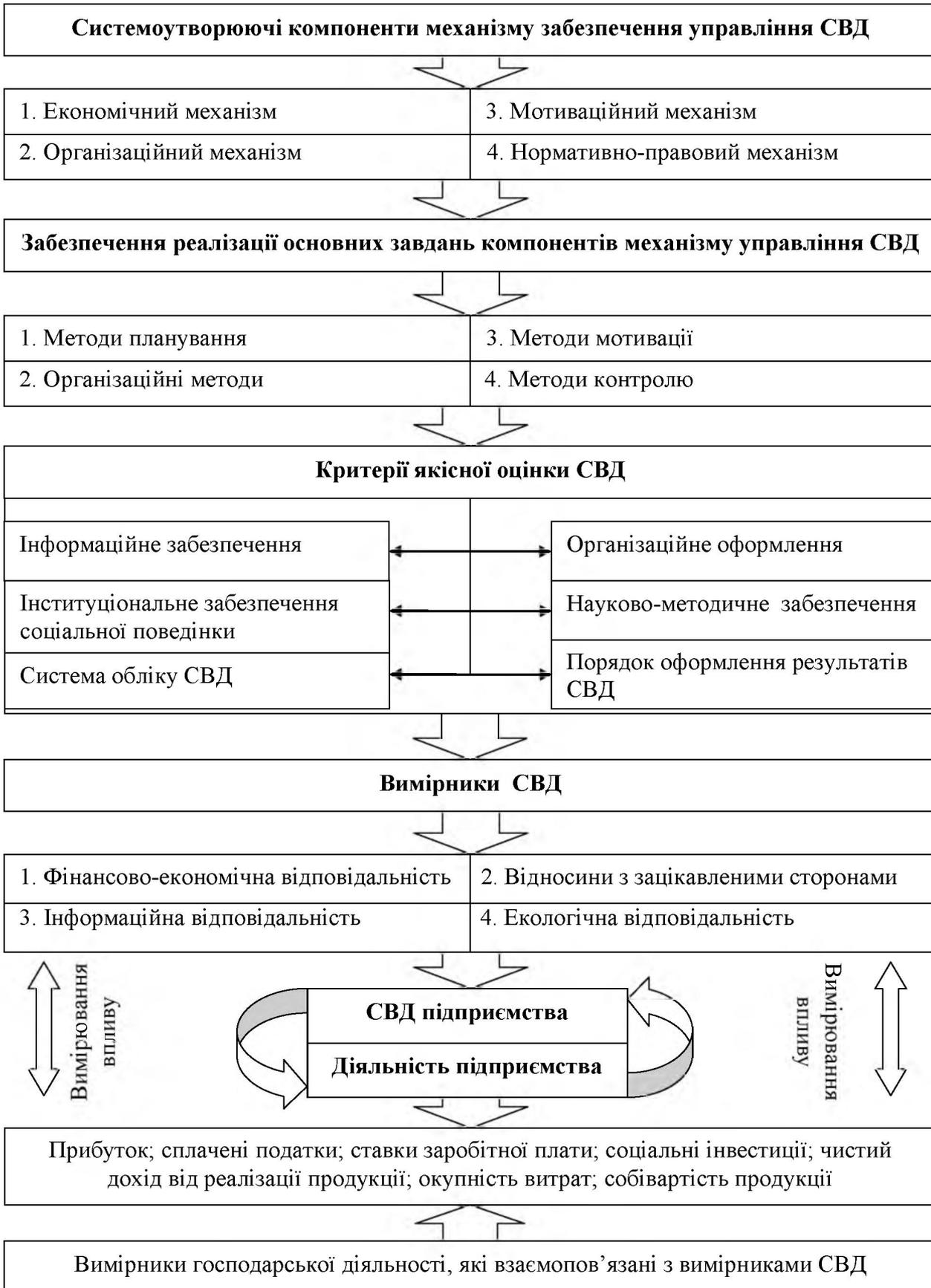
Дослідження теоретичних засад концепції соціальної відповідальності і виявлена поліпозиційність у розумінні сутності дефініції «управління соціально відповідальною діяльністю» дали змогу вдосконалити вказане визначення, під яким запропоновано розуміти вид управління, здатний до адаптації і біфуркації у мінливих умовах зовнішнього середовища, що використовує ефективні комплексні управлінські методи, спрямовані на підтримку сталого розвитку підприємства за допомогою реалізації соціальних дій.

Загальний механізм управління СВД розглядається у вигляді комплексу системоутворюючих механізмів – економічних, мотиваційних, організаційних, нормативно-правових, що вирізняються такими характеристиками: механізм управління СВД базується на соціоантропологічних засадах; використання синергетичної парадигми з нелінійним мисленням; організаційні процеси в системі функціонують на засадах компромісу між потенційними позитивними і негативними наслідками діяльності; наявність альтернативних шляхів розвитку системи, її відкритість; нелінійність системи, що має точки біфуркації; постійна потреба в оцінці конструктивної природи нестійкості середовища функціонування підприємства; застосування нешаблонного мислення; вміння суб'єкта управління впроваджувати нововведення та інновації розглядається як запорука стабільного розвитку системи.

На основі критичного аналізу зарубіжного досвіду управління СВД підприємств запропоновано підхід щодо ідентифікації особливостей світових моделей СВД з виділенням характеристик вітчизняної моделі соціальної відповідальності, що ґрунтується на застосуванні критерію пріоритетності у задоволенні інтересів основних стейкхолдерів. При цьому, європейська модель СВД характеризується пріоритетністю: персонал – споживачі – держава – акціонери і власники. Відповідно, американська модель: акціонери і власники – споживачі – персонал – держава; азіатська модель: персонал – держава – споживачі – акціонери і власники; українські тенденції характеризуються пріоритетністю: держава – акціонери і власники – персонал – споживачі.

У другому розділі «Аналіз чинного механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування» розглянуто вплив сучасних тенденцій розвитку приладобудівної галузі України на особливості управління СВД підприємств приладобудування; проаналізовано практики СВД підприємств приладобудування; розвинуто організаційно-функціональне навантаження механізму управління СВД підприємств приладобудування.

Оцінку практики соціальної відповідальності підприємств приладобудування здійснено, опираючись на розроблену концептуальну модель механізму управління СВД підприємств приладобудування, відображену на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальна модель механізму управління СВД підприємств приладобудування

Розроблена концептуальна модель механізму управління СВД підприємств приладобудування містить системоутворюючі компоненти механізму управління, забезпечує розв'язання триєдиного завдання опису взаємозалежностей між методами забезпечення реалізації основних завдань компонентів механізму забезпечення процесу управління СВД, критеріями якісної оцінки СВД та вимірниками СВД. Щодо останніх передбачено використання чотирьох основних блоків вимірників СВД, сформованих у процесі дослідження найпоширеніших практик СВД: фінансово-економічна відповідальність, відносини із зацікавленими сторонами, інформаційна відповідальність, екологічна відповідальність. Вимірювання взаємного впливу вимірників СВД підприємств приладобудування та взаємопов'язаних з ними показників господарської діяльності покладено в основу розробленої концептуальної моделі механізму управління СВД підприємств приладобудування.

Дослідження нефінансових аспектів діяльності низки українських приладобудівних підприємств засвідчило недостатнє різноманіття апробованих практик СВД, орієнтацію на найближче коло стейкхолдерів, пряму залежність соціальної відповідальності від масштабу підприємств приладобудування.

Аналіз складу та структури соціальних ініціатив за період 2012-2016 рр. дозволив здійснити оцінку ступеня СВД підприємств приладобудування (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка ступеня СВД підприємств приладобудування за період 2012-2016 рр.

№ з/п	Блоки вимірників СВД	Кількість соціальних ініціатив	Витрати на соціальні дії, тис. грн.	Питома вага у % до соціальних витрат підприємств	Коефіцієнт соціальної активності
1	2	3	4	5	6
ПАТ «Барський машзавод»					
1	Фінансово-економічна відповідальність	12	153,0	0,1	0,2
2	Відносини з зацікавленими сторонами	21	102635,2	99,3	0,4
3	Інформаційна відповідальність	5	460,7	0,4	0,1
4	Екологічна відповідальність	15	67,7	0,1	0,3
5	Разом	53	103316,6	-	-
ПАТ НВО «Термоприлад»					
1	Фінансово-економічна відповідальність	9	1920,0	3,1	0,2
2	Відносини з зацікавленими сторонами	25	60139,0	96,4	0,6
3	Інформаційна відповідальність	4	318,0	0,5	0,1
4	Екологічна відповідальність	1	0	0	0,1
5	Разом	39	62377,0	-	-
ТзОВ «Енерго-Спецмаш»					
1	Фінансово-економічна відповідальність	9	21,7	5,4	0,2
2	Відносини з зацікавленими сторонами	27	375,7	92,4	0,6
3	Інформаційна відповідальність	5	9,0	2,2	0,1
4	Екологічна відповідальність	1	0,0	0,0	0,1
5	Разом	42	406,4	-	-

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
ТОВ Завод «Ремпобуттехніка»					
1	Фінансово-економічна відповідальність	8	1044,0	4,1	0,2
2	Відносини з зацікавленими сторонами	15	24540,0	95,5	0,5
3	Інформаційна відповідальність	5	118,0	0,4	0,2
4	Екологічна відповідальність	2	1,5	0,0	0,1
5	Разом	30	25703,5	-	-
ДНВП «Об'єднання Комунар»					
1	Фінансово-економічна відповідальність	10	17405,0	2,3	0,2
2	Відносини з зацікавленими сторонами	16	708829,0	96,2	0,4
3	Інформаційна відповідальність	6	10708,6	1,4	0,2
4	Екологічна відповідальність	9	2,1	0,0	0,2
5	Разом	41	736944,7	-	-

Для забезпечення кількісного зіставлення ступеня СВД окремих блоків вимірників СВД обраних підприємств приладобудування введено коефіцієнт, який характеризує соціальну активність протягом 2012-2016 рр. і дорівнює відношенню кількості соціальних ініціатив кожного блоку вимірників СВД до загальної їх кількості на кожному підприємстві. Порівняння ступенів СВД підприємств приладобудування, здійснене за аналогією (з використанням коефіцієнта соціальної активності), дозволило визначити рейтинг підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

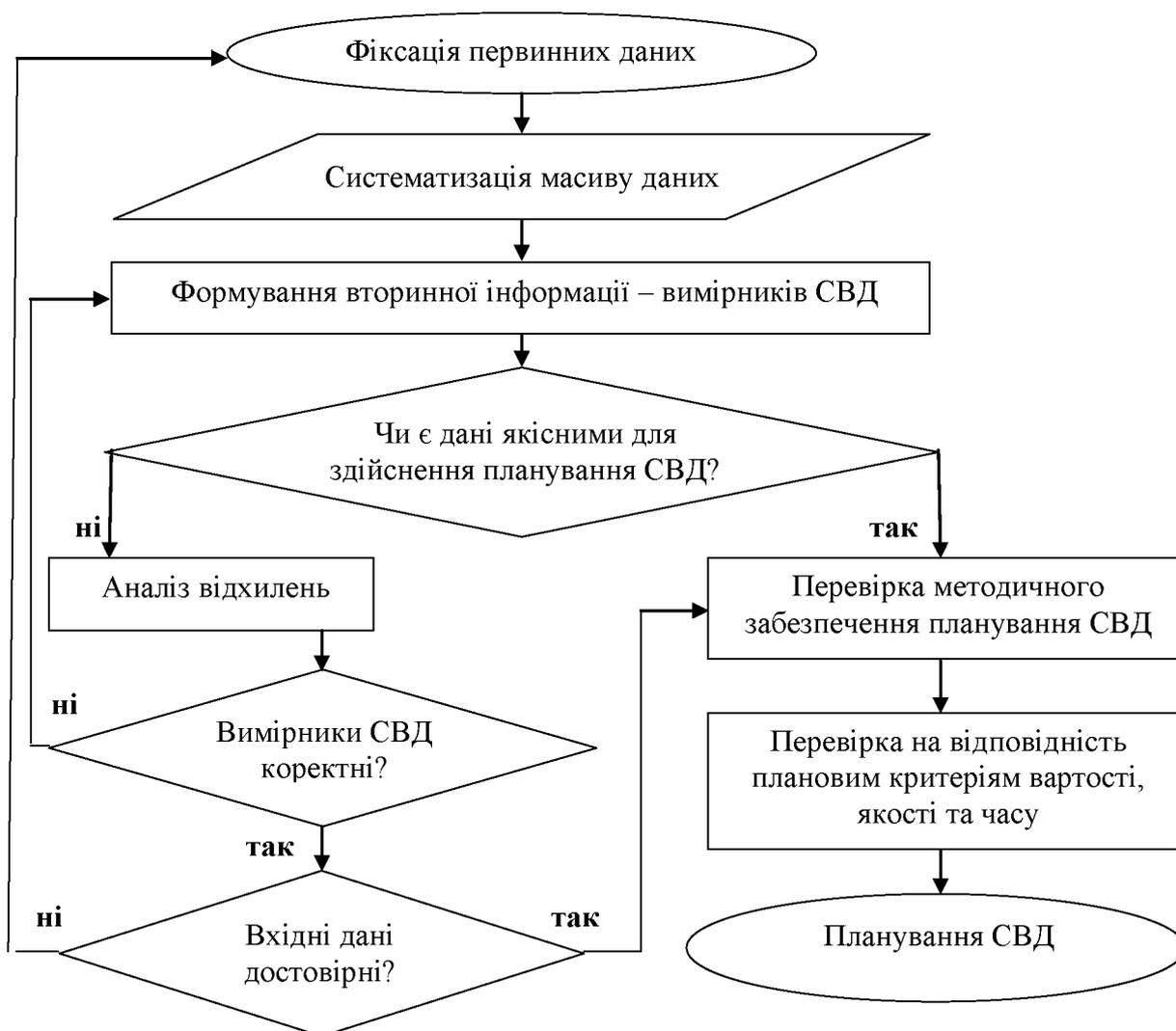
Показники соціальної активності та ренкінг досліджуваних підприємств приладобудування

Підприємство	Коефіцієнт соціальної активності	Ранг
ПАТ «Барський машзавод»	0,26	1
ДНВП «Об'єднання Комунар»	0,20	2
ТзОВ «Енерго-Спецмаш»	0,20	2
ПАТ НВО «Термоприлад»	0,19	3
ТОВ Завод «Ремпобуттехніка»	0,15	4

Сформовано чотири основні організаційні моделі управління підприємствами приладобудування у частині їх СВД: захисна, адаптаційна, стратегічна, соціально спрямована, що визначають особливості інтеграції СВД у систему управління приладобудівним підприємством. Визначено критерії вказаних організаційних моделей управління, до яких віднесено: мотиви СВД, системність і постійність здійснення СВД, наявність спеціалізованих відділів СВД, стратегії, соціального бюджету, розвиток партнерства, врахування інтересів отримувачів благ, вимірюваність і прогнозування соціальної ефективності, здійснення соціального інвестування, врахування і прогнозування реального замовлення, наявність зв'язку з основною діяльністю. Спільним для усіх аналізованих підприємств у процесі дослідження виявлено поступове удосконалення організаційної структури управління механізмом СВД підприємств приладобудування, що утворює СВД пріоритетним напрямом розвитку приладобудівних вітчизняних підприємств.

У третьому розділі «Напрями удосконалення управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування» удосконалено інформаційно-методичну підсистему управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування; запропоновано стратегічні напрями вдосконалення механізму управління СВД підприємств приладобудування; удосконалено програмно-цільові підходи до вдосконалення механізму управління СВД підприємств приладобудування.

Аналіз підприємств приладобудування виявив бар'єри в формуванні соціальної політики підприємств приладобудування у частині інформаційно-аналітичного забезпечення. Для забезпечення достатньої та достовірної інформації про процеси, які протікають в економічній і соціальній сферах, у роботі запропоновано алгоритм процесу моніторингу даних у процесі планування СВД підприємств приладобудування на рис. 2.

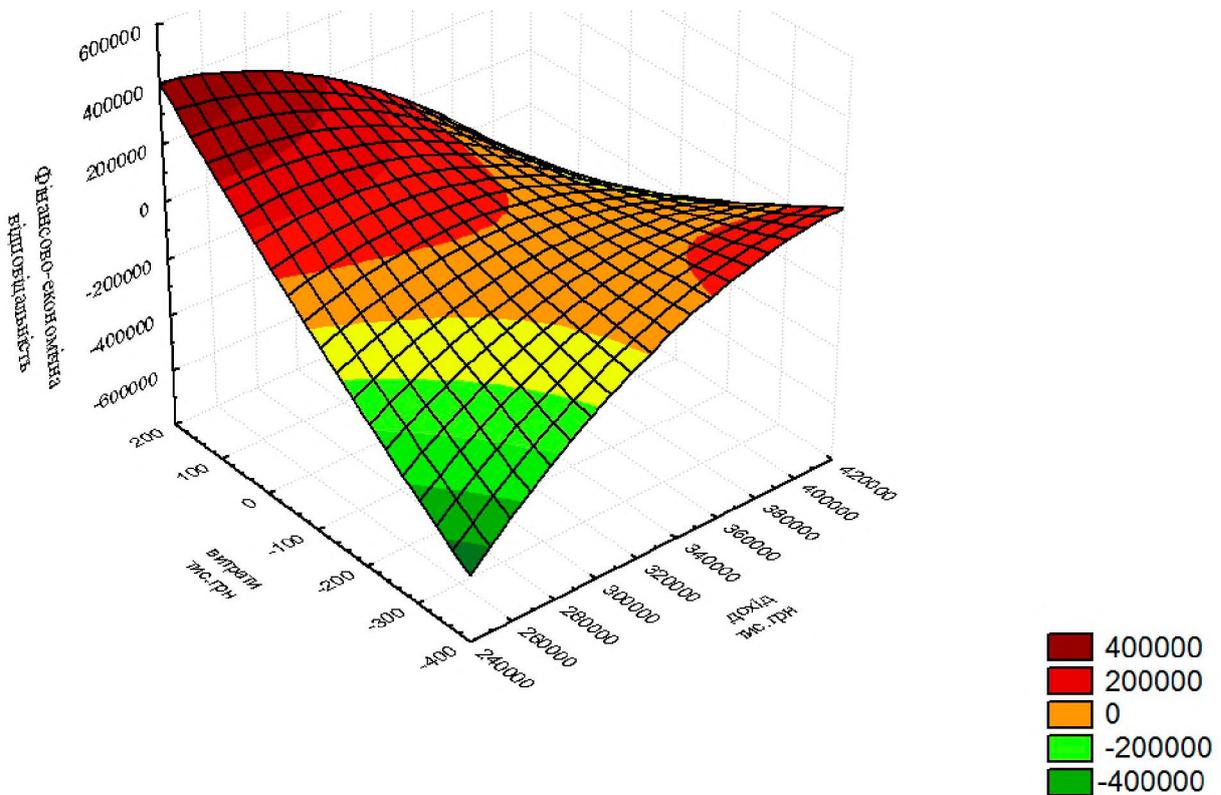

Рис. 2. Алгоритм процесу моніторингу даних у процесі планування СВД підприємств приладобудування

Вагоме місце у запропонованій блок-схемі займає формування вторинної інформаційної бази у вигляді вимірників СВД та їх коректність, які також

посідають центральне місце у запропонованій на рис. 1. концептуальній моделі механізму управління СВД. З огляду на це, у роботі наведено структурно-логічну послідовність визначення вимірників управління СВД приладобудівного підприємства: а) аналіз характеристик управління, застосування яких вирішує питання визначення вимірників управління СВД; б) систематизація та синтез характеристик управління з метою виявлення вимірників управління СВД; в) рейтингування вимірників управління СВД; г) встановлення причинно-наслідкових зв'язків між вимірниками управління СВД підприємств приладобудування.

Для з'ясування основних вимірників, що формують фінансово-економічну складову СВД підприємств (як одну з чотирьох блоків СВД підприємств приладобудування) у роботі застосовано модуль «Багатомірні адаптивні сплайни», який використовують у Data Mining та програмою STATISTICA. Завдання регресії полягає у виявленні залежностей між залежною змінною чистим прибутком (збитком) як показником можливості підприємства реалізувати СВД, та предикторними змінними, що дало можливість обґрунтувати інструментарій впливу на механізм управління СВД. Сформовано сплайнові регресійні поверхні фінансово-економічної складової СВД на основі даних об'єктів дослідження. Зокрема, за даними ТЗОВ ДНВП «Об'єднання Комунар», отримано сплайнову регресійну поверхню, зображену на рис. 3.

Рис. 3. Сплайнова регресійна поверхня фінансової відповідальності ТЗОВ ДНВП «Об'єднання Комунар» (чистий прибуток, доходи, витрати)

Наведена на рис. 3 сплайнова регресійна поверхня фінансової відповідальності характеризується рівнянням (коефіцієнт апроксимації $R^2=0,96$):

$$F_1 = -13,01 + 0,83x_1 + 0,3x_2 + 2,54x_4 - 0,6y_1 - 3,32y_2 - 0,51y_3 - 0,002y_4 \quad (1)$$

де x_1 – чистий дохід від реалізації продукції, x_2 – інші операційні доходи, x_4 – інші доходи, y_1 – собівартість реалізованої продукції, y_2 – податок на прибуток, y_3 – операційні витрати, y_4 – фінансові витрати.

Отриману залежність відображено також у вигляді квадратичного рівняння:

$$\text{Чистий прибуток} = -0,15 + 10,96x + 5030y - 0,19x^2 - 0,01xy + 0,36y^2 \quad (2)$$

Доведено, що найефективнішим управлінням СВД є за умови узгодження цілей СВД та цілей розвитку підприємства приладобудування загалом. За допомогою цільового підходу побудовано «дерево цілей» для моделювання управління СВД на приладобудівних підприємствах із відповідною пріоритетністю виконання, і тим самим удосконалено керування СВД. Виходячи з запропонованого механізму забезпечення процесу управління СВД підприємств приладобудування, виділено низку тактичних цілей управління СВД: удосконалення фінансово-економічної складової СВД, налагодження відносин із зацікавленими сторонами, покращення екологічної відкритості, налагодження інформаційної відповідальності, а також цілі удосконалення якісної оцінки СВД.

Побудовано економіко-математичну модель дослідження формування соціальної відповідальності підприємства, що передбачає пошук оптимального співвідношення соціальних практик підприємства та визначення їх структури для досягнення максимального ефекту від СВД. Формалізована схема економіко-математичної моделі дослідження формування СВД підприємства має вигляд:

$$SV = \sum_{i=1}^n F_i(a_{it}, x_{it}) \rightarrow \max, t = \overline{1, T} \quad (3)$$

де F_i – фінансово-економічна відповідальність i -го виду; a_{it} – величина коштів на використання i -ї соціальної відповідальності в періоді t ; x_{it} – сукупність i -х соціально відповідальних ініціатив, спрямованих на реалізацію планової СВД підприємства в період t .

Стохастична економіко-математична модель має вигляд:

$$M \left\{ \sum_{t=1}^T \sum_{i=1}^n F_{it}(l, x_{it}) \right\} \rightarrow \max \quad (4)$$

якщо математичне сподівання $M(F_{it}) \rightarrow \max$

де l – елементарна подія із заданою на ній системою F .

За результатом кількісної оцінки та аналізу ступеня надійності соціально відповідальних ініціатив підприємства доцільно обрати оптимальне їх поєднання, яке з найбільшою ймовірністю буде гарантувати найоптимальнішу програму СВД підприємства приладобудування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання щодо удосконалення механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування з обґрунтуванням теоретико-методичних та науково-методологічних положень управління СВД.

Узагальнення та систематизація результатів дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Уточнення сутнісного наповнення рівнів здійснення СВД дозволило деталізувати прояви зовнішньої соціальної активності на мезо-, макро-, мегарівні. Доповнено теоретико-концептуальні засади механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування.

2. На основі узагальнення понятійно-категоріального апарату з теорії розвитку та управління СВД підприємств сформовано авторське визначення дефініції «управління соціально відповідальною діяльністю», під якою запропоновано розуміти окремий вид управління, здатний до адаптації і біфуркації у мінливих умовах зовнішнього середовища, що використовує ефективні комплексні управлінські методи, спрямовані на підтримку сталого розвитку підприємства за допомогою реалізації соціальних дій. Дане визначення дає змогу враховувати той факт, що реалізація соціальних дій підприємством визначає його сталий розвиток і залежать від налагодженої роботи системи управління; висвітлює взаємозалежність управління СВД із зовнішнім середовищем; підкреслює важливість соціальної відповідальності в роботі підприємства.

3. Узагальнення світового досвіду соціальної відповідальності підприємств дозволило ідентифікувати особливості світових моделей соціальної відповідальності за критерієм пріоритетності у задоволенні інтересів основних стейкхолдерів і сформулювати особливості національної моделі СВД як імперативу дотримання і модернізації Національної стратегії розвитку соціальної відповідальності суб'єктів господарювання.

4. Дослідження практики управління СВД обраних підприємств приладобудування за пропонованою концептуальною моделлю механізму управління СВД підприємств приладобудування засвідчує відсутність цілісності концепції СВД, недостатнє різноманіття апробованих практик, орієнтацію на найближче коло стейкхолдерів. Доведено пряму залежність СВД від масштабу підприємств приладобудування.

5. Для раціонального використання людського ресурсу на взятих для аналізу підприємствах запропоновано управлінський інструментарій керування внутрішньою СВД на основі методу кореляційного аналізу, виявлено взаємозв'язки між показниками, що характеризують заробітну плату, кількісні виміри зайнятості на підприємствах приладобудування та руху кадрів. Визначено, що для забезпечення встановлення цільової програми розвитку трудових ресурсів підприємств приладобудування доцільно використовувати метод кореляційного аналізу.

6. Визначення функцій управління соціальною відповідальністю здійснено з урахуванням поетапності розвитку СВД підприємств приладобудування, запропоновано чотири організаційні моделі управління підприємствами приладобудування в частині їх СВД, розроблено їх визначальні критерії. Аналіз

практики управління СВД підприємств приладобудування засвідчив поступовий перехід від захисної та адаптаційної моделей до стратегічної. Процес переходу спричинений усвідомленням переваг соціально відповідальної діяльності, прагненням до соціалізації діяльності.

7.3 метою удосконалення інформаційно-методичної підсистеми СВД розроблено алгоритм процесу моніторингу даних у процесі планування соціальної поведінки підприємств приладобудування для забезпечення достатньої та достовірної інформації про процеси, які протікають в економічній і соціальній сферах. Доведено доцільність використання запропонованої структурно-логічної послідовності визначення вимірників управління СВД приладобудівного підприємства, що об'єктивізує фактори розвитку системи управління СВД і сприяє розробленню системи цілей СВД для використання у практичній діяльності підприємств приладобудування.

8. В процесі дослідження стратегій соціально відповідального розвитку підприємств приладобудування визначено, що успішний фінансово-економічний стан є основною передумовою укорінення СВД у повсякденну діяльність підприємств. Удосконалено стратегічний підхід до управління фінансово-економічної сфери СВД підприємств приладобудування за допомогою модуля «Багатовимірні адаптивні сплайни»; запропонована логічна етапність стратегічних напрямів СВД підприємств приладобудування.

9. Основною складовою науково-методичного забезпечення механізму управління СВД підприємств приладобудування є розроблена економіко-математична модель дослідження формування СВД підприємств приладобудування, що дає можливість визначити оптимальний склад соціальної відповідальності підприємства за умови попередньої параметризації системи обмежень на основі ретроспективного фінансового аналізу діяльності підприємства.

10. В роботі спроектовано модель «дерево цілей» із метою моделювання процесу управління СВД та розроблено структуру програми СВД підприємства приладобудування. Підкреслено важливість використання програмно-цілевих підходів в управлінні, оскільки від їхньої коректності залежить якість управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня керованості механізмом СВД для реалізації соціальних цілей підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Статті у наукових фахових виданнях

1. Плекан У. М. Особливості розвитку інституту соціальної відповідальності в Україні та перспективи впровадження національної моделі соціальної відповідальності бізнесу / Олена Віталіївна Панухник, Уляна Михайлівна Плекан // Галицький економічний вісник. – Т. : ТНТУ, 2016 – Том 50. – № 1. – С. 14-22 (0,63 друк. арк., особистий внесок автора: 0,32 друк. арк., виокремлено характеристики національної моделі СВД).

2. Плекан У. М. Система забезпечення корпоративної благодійності як складової соціально відповідальної діяльності / У. М. Плекан // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2016. – № 12 (70). – С. 159-163 (0,58 друк. арк.).

3. Плекан У. М. Соціальні інвестиції як форма суспільної поведінки носіїв соціальної відповідальності / Олена Віталіївна Панухник, Уляна Михайлівна Плекан // Галицький економічний вісник. – Т. : ТНТУ, 2016. – № 2 (51). – С. 51-61 (0,83 друк.арк., особистий внесок автора: 0,43 друк. арк., описано процес соціально відповідального інвестування).

4. Плекан У. М. Канонічні кореляції як інструмент управління підприємств приладобудування у забезпеченні соціальної відповідальності перед власними працівниками / Я. Г. Федотова, У. М. Плекан // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2017. – № 4. – С. 73-80 (0,6 друк. арк., особистий внесок автора: 0,3 друк. арк., проведено кількісне оцінювання внутрішньої СВД ДНВП «Об'єднання Комунар»).

5. Плекан У. М. Фінансові ресурси підприємств у системі факторів здійснення соціально відповідальної діяльності / О. В. Панухник, У. М. Плекан // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2017. – № 6 (72) – С. 141-147 (0,8 друк. арк., особистий внесок автора: 0,4 друк. арк., проведено оцінку фінансово-економічної СВД ТОВ Заводу «Ремпобуттехніка»).

1.2. Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

6. Плекан У. Вплив соціальної відповідальності приладобудівних підприємств на процес взаємодії із зовнішнім середовищем / У. Плекан // Схід. – 2014. – № 5 (131). – С. 46-51 (0,62 друк. арк.). *cUlrich's Periodicals Directory (США), BASE – Bielefeld Academic Search Engine (Німеччина), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), EBSCO (США), Index Copernicus (Польща), WorldCat, Google Scholar (США)*.

7. Плекан У. Застосування соціально відповідального маркетингу для підвищення конкурентоспроможності експортоорієнтованого підприємства [Електронний ресурс] / Уляна Плекан // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2017. – Вип. 2 (17). – С. 135-143. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17pumker.pdf> (0,55 друк. арк.). **(Міжнародна представленість та індексація журналу: ULRICHSWEB Global Serials Directory (США), Index Copernicus International S.A. (Польща), Google Scholar (США), BASE – Bielefeld Academic Search Machine (Німеччина), Global Impact Factor (Австралія), Міністерство науки і вищої освіти (Польща), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), Cosmos Impact Factor, WorldCat)**.

8. Плекан У. М. Особливості здійснення соціально відповідальних ініціатив підприємствами приладобудування / У. М. Плекан // Інноваційна економіка. – 2017. – № 67. – С. 103-108 (0,76 друк. арк.). **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Російський індекс наукового цитування (РИНЦ), Index Copernicus International S.A. (Польща))**.

9. Плекан У. М. Теоретичні аспекти загального механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств / У. М. Плекан // Сталий розвиток економіки. – 2017. – № 1. – С. 152-157 (0,69 друк. арк.). **(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus Journals Master List (Польща))**.

10. Plekan U. Methodological approach to strategic planning of corporate social activities / Uliana Plekan // *Modern Science – Praha. – Nemoros. – 2018. – № 2 – С. 56-64 (0,65 друк. арк.). (Міжнародна представленість та індексація журналу: Google Scholar (США), Index Copernicus (Польща), Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)).*

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Плекан У. М. Організаційно-економічна підсистема механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств / О. В. Панухник, У. М. Плекан // *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (12-13 квітня 2016 р.). Частина 4. – Дніпро: НМетАУ, 2016. – С. 323-327 (0,18 друк. арк., особистий внесок автора: 0,09 друк. арк., описано процес формування організаційно-економічного механізму управління СВД).*

12. Плекан У. Носії соціальної відповідальності у питанні виходу з кризи в Україні / Плекан Уляна // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (22-24 вересня 2016 р.) – Т. : Крок, 2016 – С. 212-215 (0,16 друк. арк.).*

13. Плекан У. М. Об'єктивна необхідність управління соціально відповідальною діяльністю для забезпечення сталого розвитку підприємств / У. М. Плекан // *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сталий розвиток в умовах глобальних викликів» (7-8 квітня 2017 р.). – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – С. 259-261 (0,13 друк. арк.).*

14. Плекан У. М. Сучасні тенденції розвитку інструментів корпоративної благодійності: зарубіжний досвід та особливості використання в Україні / О. В. Панухник, У. М. Плекан // *Збірник наукових статей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (13-14 квітня 2017 р.). Частина 2. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – С. 523-527 (0,18 друк. арк., особистий внесок автора: 0,09 друк. арк., описано інструменти корпоративної благодійності).*

15. Плекан У. М. Екологічний менеджмент як засіб управління соціально відповідальною діяльністю підприємств машинобудування / У. М. Плекан // *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів «Управлінські правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій». – Львів, 27 квітня 2017 р. (0,16 друк. арк.).*

16. Плекан У. М. Переваги соціально відповідального ведення бізнесу / У. М. Плекан // *Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни» (18-19 серпня 2017 р.). – Дніпро: НО «Перспектива», 2017. – С. 74-77 (0,16 друк. арк.).*

17. Плекан У. М. Інтеграція соціальної відповідальності в корпоративну культуру організації / У. М. Плекан // *Збірник матеріалів IX міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна економіка: теорія і практика» (м. Краматорськ, 20 серпня 2017 р.). – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 36-39 (0,18 друк. арк.).*

18. Плекан У. М. Рейтингування соціальних питань при створенні програми соціально відповідальної діяльності підприємств приладобудування / У. М. Плекан // Матеріали ІХ науково-практичної конференції «Сучасні досягнення світової науки» (м. Моррісвілл, 27 серпня 2017 р.). – Моррісвілл, США: Lulu Press, 2017. – С. 28-31 (0,2 друк. арк.).

19. Плекан У. М. Окремі аспекти поширення соціальної відповідальності серед підприємств приладобудування / У. М. Плекан // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Підприємництво, бухгалтерський облік та фінанси: національні особливості та світові тенденції» (Київ, 15-16 вересня 2017 р.). – К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2017. – С. 39-42 (0,14 друк. арк.).

20. Плекан У. М. Моделювання процесу управління соціально відповідальною діяльністю підприємств / У. М. Плекан // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (Одеса, 22-23 вересня 2017 р.). – Одеса, Атлант, 2017. – С. 252-253 (0,11 друк. арк.).

21. Плекан У. М. Програма соціально відповідальної діяльності приладобудівного підприємства / У. М. Плекан // Тези XV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інформаційні технології в економіці та управління підприємствами, програмами та проектами» (29 вересня 2017 р.). – Харків: НАКУ «ХАІ», 2017. – С. 57-58. (0,11 друк. арк.).

22. Плекан У. М. Оцінка стану екологічної компоненти корпоративної соціальної відповідальності галузі приладобудування / У. М. Плекан // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна наука: проблеми і перспективи (частина I)» (6-7 жовтня 2017 р.). – Київ.: МЦНД, 2017. – С. 17-19 (0,16 друк. арк.).

23. Плекан У. М. Моніторинг інформаційної відкритості підприємств приладобудування / У. М. Плекан // Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національна економіка України в умовах європейської інтеграції» (19-20 жовтня 2017 р.). – Дніпро: НМетАУ, 2017. – С. 539-541 (0,11 друк. арк.).

24. Плекан У. М. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент корпоративної стратегії / О. В. Панухник, У. М. Плекан // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія підприємства: підприємницький контекст» (16-17 листопада 2017 р.). – К., КНЕУ, 2017 р. (0,12 друк. арк., особистий внесок автора: 0,06 друк. арк., розкрито сутність стратегії СВД).

25. Плекан У. М. Соціальний маркетинг як інструмент підвищення конкурентоздатності підприємств / О. В. Панухник, У. М. Плекан // Збірник наукових праць II Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: освітньо-наукові та виробничі засади» (22-24 листопада 2017 р.). – м. Миколаїв, 2017 р. (0,1 друк. арк., особистий внесок автора: 0,05 друк. арк., сформовано положення соціально-відповідального маркетингу).

26. Плекан У. М. Вплив соціально відповідальної діяльності на імідж підприємств машинобудування: структурний підхід / У. М. Плекан // Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції «Економічне зростання в епоху соціальних трансформацій» (м. Краматорськ, 26 січня 2017 р.). – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 158-160 (0,16 друк. арк.).

27. Плекан У. М. До питання взаємозв'язку між концепціями сталого розвитку, соціально-відповідального маркетингу та соціальної відповідальності бізнесу / У. М. Плекан // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Економічне зростання в епоху соціальних трансформацій» (м. Краматорськ, 26 січня 2017 р.). – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 161-163 (0,18 друк. арк.).

28. Плекан У. М. Соціально відповідальне суспільство: досвід Норвегії / У. М. Плекан // Proceedings of II International scientific conference “World Science in 2016: Results” (Morrisville, Jan 26). – Morrisville, Lulu Press., 2017. pp. 116-119 (0,15 друк. арк.).

29. Плекан У. М. Соціальна ідентифікація бізнесу / У. М. Плекан // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» та I Міжнародного студентського наукового форуму «Креативна економіка очима молоді» у 2-х томах (29-30 березня 2018 р.) / Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. – Т.1. – С. 162-163 (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Плекан У. М. Удосконалення механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.04 економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2018.

Узагальнено теоретичні основи розвитку концепції соціальної відповідальності; доповнено теоретико-методичні аспекти управління соціально відповідальною діяльністю підприємств. Проаналізовано практики соціально відповідальної діяльності обраних підприємств за запропонованою концептуальною моделлю механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування. Розкрито організаційно-функціональне навантаження механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування.

Удосконалено програмно-цільові підходи та стратегічні напрями до вдосконалення механізму управління соціально відповідальною діяльністю підприємств приладобудування. Окреслено шляхи оптимізації організаційної, інформаційної та методичної підсистем управління соціальною відповідальністю підприємств приладобудування.

Ключові слова: *соціальна відповідальність, підприємство приладобудування, стейкхолдери, механізм управління соціально відповідальною діяльністю підприємств, ефективність управління.*

АННОТАЦИЯ

Плекан У. М. Совершенствование механизма управления социально ответственной деятельностью предприятий приборостроения. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя, Тернополь, 2018.

Обобщены теоретические основы концепции социальной ответственности; дополнено теоретико-методические аспекты управления социально ответственной деятельностью предприятий. Проанализированы практики социально ответственной деятельности избранных предприятий по предложенной концептуальной модели механизма управления социально ответственной деятельностью предприятий приборостроения. Раскрыто организационно-функциональную нагрузку механизма управления социально ответственной деятельностью предприятий приборостроения.

Усовершенствовано программно-целевые подходы и стратегические направления к совершенствованию механизма управления социально ответственной деятельностью предприятий приборостроения. Обозначены пути оптимизации организационной, информационной и методической подсистем управления социальной ответственностью предприятий приборостроения.

Ключевые слова: *социальная ответственность, предприятие приборостроения, стейкхолдеры, механизм управления социально ответственной деятельностью предприятий, эффективность управления.*

ANNOTATION

Plekan, U. M. Improvement of the mechanism to manage socially responsible activities of instrument-making enterprises. – Qualification scientific paper (Manuscript).

Thesis for the Degree of Candidate of Economic Sciences (Doctor of Philosophy), specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises Ministry (by types of economic activity). – Ternopil Ivan Puluj National Technical University Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2018.

The thesis considers the improvement of a mechanism to manage socially responsible activities of instrument-making enterprises. Theoretical foundations concerning the development of a model of social responsibility have been generalized; theoretical and methodological aspects of managing socially responsible activities of enterprises have been supplemented. Characteristic of socially responsible activities of managing instrument-making enterprises and its functions taking into consideration phasing of the development of socially responsible activities has gained further development.

International practices of carrying out social activities have been analyzed; features of the national model of socially responsible activities have been outlined.

The effect of current tendencies in the development of instrument-making industry of Ukraine on the peculiarities of managing socially responsible activities of enterprises has been considered; practices of socially responsible activities of the selected enterprises have been analyzed in terms of the proposed author's conceptual model of the mechanism to manage socially responsible activities of instrument-making enterprises. Insight into

organizational and functional load of mechanisms for managing socially responsible activities of instrument-making enterprises has been provided. Programmed and purposive approaches as well as strategies to improve the mechanism of managing socially responsible activities of instrument-making enterprises have been improved.

Conceptual model of the mechanism to manage socially responsible activities of instrument-making enterprises has been developed; the conceptual model involves core components of a managing mechanism – economic, organizational, motivational, and legal as well as regulatory ones. The proposed conceptual model of the mechanism represents criteria of qualitative assessment of socially responsible activities in the form of informational, scientific- methodological, and institutional support along with incorporation and system to audit and register the results of socially responsible activities. Four basic blocks of socially responsible activities have been determined: financial and economic responsibility; relations with stakeholders (including personnel responsibility); informational responsibility; and environmental responsibility. An algorithm of data monitoring and its basics while planning socially responsible activities of instrument-making enterprises have been proposed.

Approaches to identify peculiarities of the world social responsibility models to determine specific features of the national social responsibility model basing upon the criteria of priority in terms of meeting the needs of key stakeholders has been improved.

Organizational models to manage instrument-making enterprises in terms of their socially responsible activities has been proposed. Protective, adaptive, strategic, and socially-aimed management models have been singled out; their determining criteria have been developed as well.

Structural and logical sequence to determine managerial measures for socially responsible activities of instrument-making enterprises has been proposed; more specifically, following stages have been highlighted: a) analysis of the management characteristics which application solves the problems of determining indices of socially responsible management; b) systematization and synthesis of management characteristics to determine indices of socially responsible management; c) rating of indices of socially responsible management of an instrument-making enterprise; and d) determining cause-and-effect relationship between the indices of socially responsible management of an instrument-making enterprise.

Strategic approach to managing financial and economic sphere of socially responsible activities of instrument-making enterprises by means of “Multivariate Adaptive Regression Splines” (MARSplines) module has been improved. That will help develop alternative solutions as for achieving the expected level of financial capability of an instrument-making enterprise to implement its social initiatives.

Economic and mathematical model of studying socially responsible activities of enterprises has been developed. The developed model makes it possible to determine optimal contribution of social responsibility of an enterprise and perform comparative analysis over time; that will help develop alternative solutions as for achieving the expected level of social responsibility.

Keywords: *social responsibility, instrument-making enterprise, environment, stakeholders, mechanism, general mechanism of management of socially responsible activities of enterprises, structure, competitiveness, management efficiency.*

Підписано до друку 22.06.2018. Формат 60*90, 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Умовно-друк. арк. 0,9. Наклад - 100 прим.
Замовлення № 2-22022018.

Друк ФОП Паляниця В. А.
Свідоцтво ДК №4870 від 20.03.2015 р.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф. 38.
тел. (0352) 528-777.